

VIJFTIEN JAAR KAAITHEATER

Ritsaert ten Cate, Jef De Roeck, Luk Van Den Dries, Pol Arias, Wim Van Gansbeke, *Humus. Vijftien Jaar Kaaitheater*, Brugge/Brussel : Stichting Kunstboek/Kaaitheater, 1993, 312 pp. (ISBN 90-74377-09-2)

"Het theater is een speelbal van de tijd", stelt Luk Van den Dries in zijn bijdrage aan *Humus. Vijftien Jaar Kaaitheater*, en met dat zinnetje reikt hij als het ware een motto aan dat de theaterfilosofie achter de activiteiten van anderhalf decennium Kaai — dus ook achter dit prachtig uitgegeven boekwerk — perfect duidt. Theater als actueel medium bij uitstek, onvermijdelijk verbonden met de polsslagen van de tijd. Niet zomaar een weergave van die tijd, maar een visie erop. Niet altijd even prettig om zien, maar altijd kritisch, in de stille hoop dat de kunstenaar de realiteit die hij vervorm(en)d weergeeft een beetje of eventjes kan veranderen.

Het is die stille hoop die de zoektocht naar een vernieuwend theater stuurt en die van bij het prille begin — in 1977 — en tot op heden de werking van het Kaai typeert. De naam van Hugo De Greef, samen met Walter Moens stichter van het Kaaitheater en tot vandaag nog verantwoordelijk voor zijn programmering, staat al vijftien jaar synoniem voor een onverzadigbare dorst naar dat vernieuwende, naar "theater dat getuigt van een hedendaagse gevoeligheid" (29). Begonnen als tweejaarlijks alternatief en internationaal theaterfestival — oorspronkelijk n.a.v. de 100e verjaardag van de Brusselse K.V.S. — groeide het Kaaitheater uit tot een receptief centrum dat plaats bood aan het beste van het nieuwste dat Vlaanderen het theater op dat ogenblik te bieden had : Radeis, Jan Fabre, Jan Lauwers en zijn Epigonentheater ZLV, Anne Teresa de Keersmaecker en haar Rosas-gezelschap, en Jan Decorte die in 1981 publiek en pers verraste op het Kaai festival met zijn *Maria Magdalena*.

Vanaf 1987 stapte men af van de festivalformule en begon het Kaaitheater in seizoenen te werken (al houden ze zelf niet zo van die term). De geprogrammeerde artiesten bleven grotendeels dezelfde : Lauwers, nu met zijn Needcompany, Fabre, Josse De Pauw (ex-Radeis), Rosas, maar ook het Nederlandse Maatschappij Discordia en de Amerikaanse Wooster Group, sinds jaar en dag vaste gasten bij het Kaai. Een structureel en artistiek belangrijke verandering was wel dat het Kaaitheater voortaan — en in een fusie met de vzw Schaamte, een unieke artiestenvereniging waarvan behalve Hugo de Greef ook de mensen van

Radeis en De Keersmaecker deel uitmaakten — ook produktief zou gaan werken, onafhankelijk of in samenwerking met andere internationale theaterhuizen.

Uit alle bijdragen in dit jubileumboek klinkt terechte lof voor het enorme organisatietalent en de artistieke koppigheid van De Greef. In *Ons Erfdeel* (XXXV (1), 1992, 56-65) bestempelde Jef De Roeck De Greefs activiteiten al als "een daad van bewuste weerstand". In het chronologische overzicht dat hij hier geeft van de werking van het Kaaitheater, herinnert De Roeck aan een anekdote die de gedrevenheid van De Greef moet vatten. "Zelfs al lopen we met ons hoofd tegen de muur", zou de leider van het Kaai ooit gezegd hebben, "de muur zal wel wijken".

Een overzicht geven van de activiteiten van het Kaaitheater is in dit korte bestek onnodig : daarvoor verwijzen we de lezer beter naar de bijdrage van Jef De Roeck in dit boek of naar het voornoemde artikel in *Ons Erfdeel*. Toch kan hier (nogmaals) worden gewezen op de locomotiefunctie die het Kaaitheater al die jaren vervulde, als receptief centrum, maar meer nog als produktiehuis. En niet alleen op het gebied van theater en dansproducties ! De structuur van het Kaaitheater leidde — al dan niet rechtstreeks — tot de oprichting van het tijdschrift *Etcetera* (dat dan ook veel aandacht besteedde aan gelijkgestemde theatermakers) en van het Vlaams Theater Instituut (oorspronkelijk Vlaams Theater Circuit), het studiecentrum in samenwerking waarmee het Kaaitheater sedert een aantal jaren een interessante reeks *Theaterschriften* uitgeeft. Bovendien stond het Kaaitheater mee aan de oorsprong en de uitbouw van een netwerk van kunstcentra als de Singel, Vooruit, Nieuwpoorttheater en Stuc/Klapstuk, alle huizen die net als het Kaai ook internationaal gingen programmeren en behalve een receptieve stilaan ook een producerende taak gingen vervullen.

Vandaar misschien dat het Kaaitheater voor de jonge theaterbezoeker niet meer is dan een, weliswaar interessant, kunstcentrum tussen al de andere. Wat de noodzaak aan een boek als dit vanzelfsprekend meer dan verduidelijkt. Al te vaak blijkt immers dat het geheugen van de theaterwereld zeer kort is, en alleen al daarom blijkt *Humus. Vijftien Jaar Kaaitheater*, in alle opzichten een meer dan welkome opfrissing.

Als pendant voor De Roecks feitelijke en historiserende overzicht werd een bijdrage van Luk Van den Dries opgenomen waarin het verhaal van vijftien jaar Kaai vanuit een subjectiever en meer duidend standpunt wordt verteld. Dezelfde namen (Fabre, Lauwers, Discordia, Rosas,...) worden aangehaald, en ook hier wordt er gewezen op de motorfunctie van het Kaaitheater. Van den Dries

verwijst naar voorstellingen en tendensen met het (subjectieve) oog van een toeschouwer, een geprivilegieerde toeschouwer weliswaar, een toeschouwer met een visie. Vandaar dat zijn persoonlijke indrukken toch een ter zake doend beeld ophangen van "Pension Kaai", het unieke theaterhuis dat meegroeit met de behoeften van de artiest : "Geen garage waar produkties voor een korte tijd geparkeerd worden, geen doorgangsstation voor artiesten op doorreis door Europa, geen hotel of chambre par heure voor het snellere werk". (87) Of zoals De Greef het wat verderop stelt : "we willen geen kunstencentrum zijn, maar een kunstenaarscentrum".

De derde langere bijdrage waarmee het eerste luik van dit boek wordt afgesloten, is een interview met "twee bevoorrechte getuigen", de enige twee voltijdse theatercritici die Vlaanderen rijk is, Pol Arias en Wim Van Gansbeke. Het doel van dit gesprek — de plaats van het Kaai te bespreken in de context van het Vlaamse en het Europese theater van de voorbije decennia — is wellicht te ruim opgevat om in deze vage vorm (een neergeschreven gesprek met een vijftal deelnemers) tot meer dan enkele interessante uitspraken te komen. Die zijn er voldoende — niemand zal twifelen aan de competentie van de gesprekspartners — maar al bij al is het geheel te losjes en te structuurloos om van boeiende lectuur te kunnen spreken. Wel enkele welkome relativeringen (Van Gansbeke : "ik denk dat je de impact van de kleinere kunstencentra op artistiek vlak niet te veel moet overschatten, behalve van het Nieuwpoortteater" (137)) en ook een zekere onderhuidse skepsis over de opvolging binnen het Vlaamse theater in het algemeen en het Kaaitheater in het bijzonder. Inderdaad, de geschiedenis van vijftien jaar Kaaitheater draait verrassend genoeg — het credo blijft nl. in het teken van de vernieuwing staan — rond steeds dezelfde artiesten, binnen- en buitenlandse. Dat die kunstenaars het voorbije anderhalf decennium in de voorhoede van de hedendaagse kunst opereerden, en daar voor een welkom tegengewicht zorgden voor wat er op dat ogenblik in de officiële stedelijke gezelschappen gebeurde, zal niemand willen betwijfelen. In het huidige Vlaamse theaterlandschap echter zijn een Fabre, een Rosas en een Lauwers gevestigde waarden, die, hoe artistiek waardevol ze ook mogen zijn en blijven, geen avant-garde kunst meer brengen. Wanneer Wim Van Gansbeke op p. 136 zegt "Ik zie geen jong experiment meer die naam waardig", dan klinkt daar ook een oproep aan de verantwoordelijken van een huis als het Kaai om te blijven volharden in de zoektocht naar het nieuwe. De programmatie voor het komende Kaaiseizoen — eindelijk in de eigen grote zaal van het Lunatheater — kan erop wijzen dat eventuele nieuwe experimenten eerder de richting van een multimediaal (muziek, dans- en woord) theater zullen uitgaan. Afspraak misschien over vijftien jaar om deze hypothese op haar waarheid te toetsen, want, zoals Hugo De Greef het in

zijn woord vooraf tot dit boek al stelde : "het belangrijkste aan een verjaardag zijn niet de jaren die voorbij zijn, maar de jaren die komen." Intussen kunnen we blijven verder genieten van het illustratieve luik van dit boek, waarin aan de hand van prachtig gereproduceerde foto's en affiches van Kaaproducties de theatergeschiedenis opnieuw een beetje actueel wordt. En daar is het overzichtswerken als dit toch om te doen.

Jürgen PIETERS